

Завуц



За підтримки
Програми Розвитку ООН Ukraine

ІНСТИТУТ
ДІТЯ

За сприяння
Міністерства освіти і науки України

№ 17-18 (275-276)

ЧЕРВЕНЬ 2006

Газета для заступників директорів середніх навчальних закладів. Видається з 1 жовтня 1998 року тричі на місяць

ГОТУЙ САНІ ВЛІТКУ



Спецвыпуск

ВСЕУКРАЇНСЬКІ ГАЗЕТИ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ

40690 Шкільний світ	Географія. Туризм
40691 Директор школи	35237 Фізика
35251 Завуч	35238 Математика
22053 Завуч. Пільгова	22066 Хімія. Шкільний світ
передплата на 6 і 12 міс.	90228 Біологія
40140 Українська мова	Шкільний світ
та література	35263 Інформатика
40141 Історія України	35264 Початкова освіта
40142 Зарубіжна література	90227 Здоров'я
40343 Краснорозумство.	та фізична культура

35266 Комплекс газет «Шкільний світ»

Ціна комплексу на 38 % нижча від вартості окремо передплачених видань

До комплексу не входять	
21616 Управління освітою	22055 English
21617 Сільська школа	23676 Deutsch
України	23675 Le français
91830 Школа	23316 Педагог
35265 Дитячий садок	

Передплатити наші газети ви можете в будь-якому відділенні зв'язку України

РЕДАКЦІЯ ГАЗЕТИ «ЗАВУЧ»

Свідоцтво серія КВ № 4497 від 23 серпня 2000 року.

Головний редактор **Віра ЗОЦ**

Заступники головного редактора

Валентина БАРАБА, Ірина РОЖНЯТОВСЬКА

Відповідальний секретар,

коректор **Таня ЧЕРНЕНКО**

Літературний редактор **Лариса АНТОНЕНКО**

Комп'ютерний набір **Лариса ЯЩЕНКО**

Художник **Віталій КИРИЧЕНКО**

Переклад **Юлія ЖЕЛІЗНА**

Дизайн і верстка **Володимир СІСЬОМКА**

Адреса для листування:

01014, м. Київ, вул. Тимирязєвська, 2;

Тел: (044) 286-34-48, 284-82-81

E-mail: zavuch@1varesnya.com.ua

Редакція може не поділяти точку зору автора. Відповідають за достовірність фактів, цитат, власних назв, географічних назв та інших відомостей автори публікацій. Рукописи не рецензуємо і не повертаємо. Рекламодавець відповідає за достовірність інформації, що в рекламі, за зміст та відповідність реклами законодавству. Засновник — Благодійний фонд «Перше вересня». Видавець — ФО-П Володимир Л.В. © Благодійний фонд «Перше вересня», 2006. Всі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу Благодійного фонду «Перше вересня».

ПРЕДСТАВНИЦТВА В ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

ВІННИЦЬКА ГІВНИЦЬКА Олена Андрієва т.д. (0432) 32-76-58	ЛЬВІВСЬКА СІНЬОВА Ірина Іванівна т.д. (0332) 72-47-73	ТЕРНОПІЛЬСЬКА СІНЬОВСЬКА Ірина Максимівна т.д. (0362) 43-67-83
ВОЛЫНСЬКА МІРНО Світлана Максимівна т.д. (0332) 24-71-52	МІКОЛАЙСЬКА МІРНО Тамара Пилипівна т.д. (0512) 35-44-77	ХАРКІВСЬКА СТОЛІПЕНКО Галина Андрієва т.д. (057) 700-48-77
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА БАЙКОВСЬКА Алла Архипівна т.д. (056) 776-84-18	ОДЕСЬКА ЛОЖКОВА Олена Володимирівна т.д. (048) 729-45-12	ХЕРСОНСЬКА ФІСІМІ Лариса Анатоліївна т.д. (0552) 64-01-85
ДОНЕЦЬКА СЬОМОВА Раїса Сергіївна т.д. (0622) 71-14-41	ПОЛТАВСЬКА СТАДНИК Світлана Максимівна т.д. (0332) 22-48-56	ЧЕРКАСЬКА БОЙДАРЕНКО Олена Андрієва т.д. (0472) 84-95-22
ЛВІВСЬКА Ліон Володимирівна т.д. (0412) 37-35-85	РІВНЕНСЬКА ЛОЖКОВА Тамара Пилипівна т.д. (0362) 22-22-02	ЧЕРНІВЦЬКА ПЕТРОВА Олена Світланівна т.д. (0462) 27-64-57
ЛВІВСЬКА ІРАТ Тамара Іванівна т.д. (061) 220-04-57 т.м. (8-087) 812-73-05	СУМСЬКА ВІДЕНКО Людмила Олександрівна т.м. (8-086) 234-57-81 м. СУМІ СОБІНІ Галина Дмитрівна т.д. (0542) 34-88-08, 34-88-82	ЧЕРНІВЦЬКА МОРОЗОВСЬКА Лариса Анатоліївна т.д. (0372) 82-23-43
ЛВІВСЬКА СІМОНОВСЬКА Надія Євгенівна т.д. (0342) 33-11-84		КИЇВ НОВИЦЬКА Олена Пилипівна т.д. (044) 284-82-81, т.м. (8-067) 387-88-81
ЛВІВСЬКА СУПІН Людмила Максимівна т.д. (0332) 24-88-08		

ЗМІСТ



СПЕЦВИПУСК

Розділ 1. Чи готова школа прийняти дитину

А. Зверев. П'ять необхідних справ в освіті	3
Н. Чумакова. Що нам слід знати про нашого учня	7
М. Распутіна. Чи готова ваша дитина до школи?	9
В. Белова. Адаптація учнів 5-х класів (педагогічний консиліум) ...	11

Розділ 2. Як збудувати старшу школу європейського формату

(Із досвіду роботи Херсонського фізико-технічного ліцею)

Робочий навчальний план на 2005/2006 н. р.	14
Навчальний план класів на 2005/2006 н. р.	15
Річний план навчальної роботи на 2005/2006 н. р.	16
«Стоп-тиждень»	17
Порядок проведення атестації учнів	18
Позаурочна навчальна робота	23
Поточні консультації	23
Суботні консультації	25
Робота учнів, що мають пропуски занять	26
Щоденник ліцеїста (зразок)	27

Розділ 3. Чи любимо ми планувати

А. Гавдьо. Методичні пошуки інноваційної педагогіки вчителів	33
Заходи методичної роботи ліцею з організації підготовки до нового навчального року	33
План роботи методичної ради ліцею на 200_ / 200_ н. р.	34
План роботи методичного кабінету на 200_ / 200_ н. р.	36
План проведення державної підсумкової атестації протягом навчального року	38
В. Белова. Перспективний план внутрішньошкільного контролю	40
В. Ковальчук. Засідання педагогічних рад: методичні рекомендації	42
Н. Майданець. Школа молодого вчителя «Шанс»	44
План роботи МШС «Шанс» на 200_ / 200_ н.р.	46
Фестиваль педагогічної майстерності	46
О. Поцекайло. План засідань елітарної світлиці «Особлива людина дня» на 200_ / 200_ н.р.	48

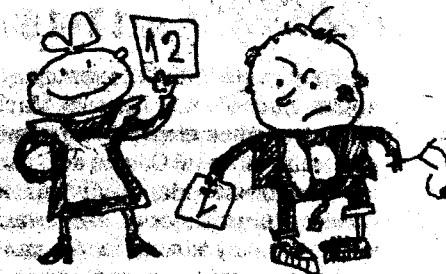
Розділ 4. Чи правильно ми оцінюємо учнів

А. Остапенко. Чи може шкільна оцінка бути справедливою?	49
Положення про рейтингове оцінювання діяльності учнів (Із досвіду роботи Гребінківської гімназії Васильківського району Київської області)	54
Л. Савельєва. Рейтингова система в гімназії	55
П. Кремер. Система оцінювання у Вальдорфській школі	57

Розділ 5. Як організувати індивідуальне навчання учнів

І. Колесова. Методичні рекомендації щодо організації та проведення індивідуального навчання учнів удома, які мають вади фізичного розвитку	61
--	----

Чи правильно ми оцінюємо учнів



ЧИ МОЖЕ ШКІЛЬНА ОЦІНКА БУТИ СПРАВЕДЛИВОЮ?

Андрій ОСТАПЕНКО,
доктор педагогічних наук,
заступник директора з науки
Азовського державного педагогічного
лицею Краснодарського краю, доцент
Кубанського державного
університету

Чи може шкільна оцінка бути чесною? Чи може оцінка не драгувати? Чи можна зробити так, щоб учні не боялися оцінки? Напевно, можна, але за однієї умови — оцінка має бути *справедливою!*

Спочатку домовмося про те, що ми не приймаємо позицію педагогіки толерантності з її основним гаслом «Ми всі рівні!», тому що вона породжує, на наш погляд, помилкове розуміння справедливості як рівного ставлення до різних людей.

Можливості морального зростання різних людей, різних колективів — нерівні, тому справедливим є й різне ставлення до різних людей, різних колективів. «Не можна з усіма поводитись однаково, так само як лікарям не можна усіх хворих лікувати одним способом, а керманичеві знати лише один засіб для боротьби з вітрами»¹.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що фундаментальних досліджень справедливості оцінки немає, так само як немає класифікацій форм (типів, видів) оцінки знань, умінь і навичок. А немає, певно, через відсутність системи ознак (параметрів) для такої класифікації. Спробуймо її запропонувати, не претендуючи на абсолютну повноту й завершеність положень. На наш погляд,

таких параметрів мусить бути шість: три якісних і три організаційних.

Для зручності наших міркувань уявімо собі двох персонажів, до яких і будемо звертатися протягом усього нашого міркування. Перший персонаж — працюючий, старанний, але мало здібний учень, якому навчання дається важко, та й домашніх умов для повноцінного розвитку обмаль. Назвемо його Сашком. Другий персонаж — здатна, розвинута учениця, що схоплює все нальоту, що має всі необхідні домашні умови для навчання, але манірна, дещо ледача. Назвемо її Марійкою.

ЯКІСНІ ОЗНАКИ ОЦІНКИ Оцінка розвитку й оцінка стану (відповідності)

Здійснімо уявний експеримент. У клас приходить завуч із секундоміром перевіряти техніку читання. Стає над душею (спасибі, що не до себе в кабінет покликала), запускає секундомір: «На старт, увага...» Сашко читає 10 слів на хвилину, а Марійка читає 120 слів на хвилину (числа умовні). Отже, виходячи з норм оцінювання, що відповідають вікові, Сашко отримує «двійку», а Марійка — «п'ятірку».

Минає місяць, і завуч знову перевіряє техніку читання в цьому ж класі. Старанний Сашко цілий місяць докладав неймовірних зусиль і таки поліпшив техніку читання майже втричі й прочитав аж 29 слів на хвилину. Марія ж, маючи «п'ятірку з гаком», місяць пробайдикувала і показала результат — 121 слово на хвилину. Відповідно до тієї ж норми оцінювання Сашко знову отримує «двійку», тому що до 30 слів на хвилину, що відповідало б «трійці», він дещо не дотяг, а Марія знову отримує «п'ятірку», тому що знову

значно перевершила встановлений норматив. У результаті — бажання вчитися відпало і в Сашка, і в Марійки. В одного через те, що він майже втричі швидше став читати, а отримав ту ж «двійку». В іншої — через те що вона отримала «п'ятірку» за повну відсутність зростання темпу читання. А коли так, то можна й далі не напружуватися.

Подібна звична система оцінювання, за якої результати учнів порівнюють між собою та з існуючим (нібито загальноприйнятим) нормативом, незважаючи на те, як зросла кожна дитина, є мало прогресивною, тому що вона не стимулює (а скоріше навпаки) прагнення дитини до розвитку.

О. Кушнір називає подібну практику оцінкою стану або оцінкою відповідності (нормативу). «Чи п'ятірка, чи трійка, — обидві однаково беззмстовні як міра розвитку, бо мова йде про оцінку стану»². Він пропонує інший тип оцінки — «оцінку власне розвитку — оцінку зміни стану», що не порівнює дітей між собою і з нормативом, а «виставляється винятково за позитивну зміну стану в порівнянні з власним же станом (курсив мій. — А.О.) хвилину, день, місяць, рік тому»³.

Отже, один тип оцінки фіксує стан дитини, а інший тип фіксує зміну стану дитини.

Здавалося б, оцінка розвитку очевидно прогресивніша від оцінки стану, але... Уявіть собі кінець півріччя й згадайте вже знайомих нам Сашка і Марійку. Припустимо, що все це півріччя вчитель працював з ними в режимі оцінки розвитку, весь час хвалив повіль-

¹ Св. Іоанн Златоуст. Шість слів о священстві. — Forestville, 1987. — С. 95.

² Кушнір А.М. Зачем ребенок приходит в школу? // Школьные технологии. — 1996. — № 6. — С. 106—107.

³ Там само. — С. 107.

не зростання Сашка і частіше докоряв здатній, але ледачий Марії. Але наприкінці півріччя хвалений, але мало здатний Сашко все-таки не «наздогнав» Марійку і піврічну оцінку отримав нижчу, незважаючи на більшу кількість похвал і заохочень, тому що отримував їх за старання, а не за знання чи вміння. У результаті «прогресивна» оцінка розвитку породжує почуття несправедливості й не відображає реальних результатів учнів з різним рівнем здібностей. Такого недоліку оцінка стану (відповідності) не має. (Див. табл. 1.)

Очевидно, що недоліки двох систем оцінювання (стану і розвитку) можна компенсувати, використовуючи їх якимсь чином одночасно або по черзі. Але про це мова йтиме далі.

Оцінка накопичувальна й оцінка віднімальна

Для того щоб отримати бажану «п'ятірку» на тестуванні, немає необхідності виконати правильно всі завдання запропонованого тесту. Для цього досить набрати близько 75–80 % позитивних відповідей. Причому набрати їх можна як «миттям», так і «катанням», як «якістю», так і «кількістю»: Сашко може вирішити багато простих задачок (йому так легше), а Марія може вирішити декілька складних, але підсумковий оцінний результат при цьому буде однаковим. Така система оцінювання в дидактиці названа накопичувальною (або кумулятивною).

Більш звичною є віднімальна система оцінювання, за якою учень має право виконати всі запропоновані завдання. 100 відсо-

тків правильно виконаних завдань відповідають максимальному балу («п'ятірці»). Якщо завдання виконано не повністю, з «п'ятірки» віднімають (звідси — віднімальна) відповідну кількість балів.

Дві виконані на «п'ятірку» контрольні роботи, оцінені за накопичувальною системою, будуть різними, тоді як дві «відмінні» роботи, оцінені за віднімальною системою, будуть схожими, як дві краплі води.

Отже, накопичувальна оцінка підкреслює передусім те, що учень уже вивчив, віднімальна — те, чого він ще не вивчив.

На перший погляд накопичувальна система оцінювання здається прогресивнішою за віднімальну, тому що дає дитині право вибору та враховує її індивідуальність, але... саме накопичувальна система залишає «дірки» в обов'язкових знаннях. Учень на контрольній не вибирає тих завдань, яких не засвоїв, або тієї задачі, яку не може розв'язати, і в результаті ця «дірка» залишається назавжди. А якщо це «незнання» входить в обов'язковий мінімум? (Див. табл. 2.)

Очевидно, що «плюси» і «мінуси» накопичувальної та віднімальної систем взаємно доповнюють одна одну і, певно, можуть взаємно компенсуватися.

Оцінка статична й оцінка динамічна

Згадаймо новаторську колись ідею аркушів відкритого обліку знань В. Шаталова, відповідно до якої в ці аркуші ручкою виставляли тільки «п'ятірки», інші оцінки вписували олівцем і їх можна було

виправити, вони не залишалися непорушними: «всі інші оцінки, крім відмінних, виставляють простим олівцем. Їх можна стирати ластиком і замінити іншими в міру усунення прогалин у знаннях з окремих розділів програми»⁴, «будь-яку небажану оцінку можна виправити і не ставити навічно»⁵. Ця очевидна ідея здавалася новаторською, тому що повсякденною практикою була і донині є оцінка, яку не можна змінити. Оцінку, в кращому разі, можна «закрити», але не виправити. Підсумкову (за чверть або за рік) виводять як середню арифметичну оцінку. І якщо, не дай Боже, на початку року учень «нахапав» купу «двійок», то отримати підсумкову «п'ятірку» за рік йому «не світить», навіть незважаючи на те, що всі «незадовільні» завдання він уже давно вивчив на «п'ятірку». Отримана через непорозуміння «трієчка» на першому курсі, яку за п'ять років навчання можна було б (якби було можна) перездати неодноразово, найчастіше служить причиною неотримання «червоного» диплома. Така оцінка стає причиною небажання доучувати те, що колись давно було здано на «державну трієчку». Але ж завдання школи і ВНЗ — стимулювати

⁴ Шаталов В.Ф. За чертой привычного: Ответы учителя-новатора на заданные журналистом Н. Столяровым вопросы по проблемам перестройки общеобразовательной школы. — Донецк: Донбас, 1988. — С. 51.

⁵ Шаталов В.Ф. Эксперимент продолжается. — М.: Педагогика, 1989. — С. 194.

Таблиця 1

	Що фіксує?		Розвивальний ефект	
Оцінка стану	Стан дитини	Порівнює дітей між собою і з нормативом	Не стимулює прагнення до розвитку	Відображає реальні результати рівня навченості
Оцінка розвитку	Зміну стану дитини	Не порівнює дітей між собою, а фіксує розвиток кожного	Стимулює прагнення до розвитку	Може не відображати реальних результатів рівня навченості учнів з різним рівнем здібностей

Таблиця 2

	Що фіксує?	Право вибору та врахування індивідуальності	
Віднімальна оцінка	«Дірки» в знаннях, уміннях, навичках	Не дає учневі права вибору завдання й не враховує індивідуальності учня	Контролює весь обсяг обов'язкових знань
Накопичувальна оцінка	Наявність знань, умінь, навичок	Дає учневі право вибору завдання та враховує індивідуальність учня	Залишає без контролю «дірки» в знаннях

навчання, а не відбивати бажання вчитись.

Оцінку, отриману раз і назавжди без права перездачі, назвемо статичною. Вона не змінюється в часі й у просторі, незважаючи на те, що людина стала іншою. Уявімо собі Сашка, що не вивчив напам'ять шевченківський «Заповіт» через домашній вечірній безлад з не дуже тверезим батьком. Оскільки йому ніяково розповідати в класі про причини невивченого уроку, він отримає свою законну «двієчку». Але, пам'ятаючи його старанність, совісність і ретельність, ми спостерігатимемо наступного дня таку картину. Сашко підходить до вчительки і тихенько каже: «Я вивчив «Заповіт», можна я перездам?» І що він може почути у відповідь? «Двійку» за Шевченка ти можеш «закрити» «п'ятіркою» з Лесі Українки!» Бідна Лариса Петрівна!

Оцінку, яку можна замінити, перездати, довчивши недоучене і доробивши недороблене, назвемо динамічною.

На перший погляд, динамічна оцінка здається прогресивнішою за статичну, але... саме вона стає причиною того, що учень не поспішає здавати те, що за умови статичного оцінювання вже давно б «здав і забув». Саме динамічна оцінка є причиною того, що учень здобуває можливість «відкладати на завтра» те, що варто було б здати ще вчора, і тим самим «гальмує» («відкладає») свій розвиток.

Пригадує телезстріч з В. Шаталовим у Київському будинку вчителя, показану років двадцять тому українським телебаченням. Учителю, що була в залі, поставила Віктору Федоровичу запитання: «Яке ж у Вас тижневе навантаження, якщо Ви можете дозволити собі й учням багаторазово приходити перездавати нездане? Чи не тринькаєте Ви час і чи не розбещуєте цим учнів?»

Знову очевидно, що обидві системи: і статична, й динамічна мають свої «переваги», і свої «вади», які треба якось компенсувати. (Див. табл. 3)

Маючи три пари незалежних характеристик оцінки, можемо сформулювати матрицю розмаїття форм оцінки. Матриця розмаїття — це своєрідна «лінійка», «мірило» для завуча, який, маючи її, може спокійно проаналізувати і виявити «плюси» і «мінуси» системи оцінювання того або іншого вчителя.

Ні в якому разі ми не пропонуємо відмовлятися від тих або інших форм оцінювання. У різних організаційних ситуаціях потрібні різні форми оцінювання. Так, випускний державний іспит не можна оцінювати динамічною оцінкою, але при цьому поточна оцінка за знання віршів Шевченка не може бути статичною: «двійку» за Шевченка не можна закривати «п'ятіркою» з Лесі Українки. Повнота системи оцінювання припускає взаємну доповнюваність пар якісних ознак. Тільки так ми можемо компенсувати хиби однієї крайності перевагами протилежної. Тому перш ніж розглядати доцільність використання тих або інших якісних форм оцінювання, розглянемо три організаційні ознаки оцінки.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОЗНАКИ ОЦІНКИ Оцінка обов'язкова й оцінка добровільна

Погодимося з В. Фірсовим у тім, що оцінку передусім треба розділити на обов'язкову і добровільну⁶. Різниця між обов'язковою й добровільною оцінкою полягає в тому, що результати добровільного іспиту учень може проігнорувати і взагалі приховати від інших (причому не обов'язково негативні), і тоді він вирішує сам, впливатиме ця оцінка на

його долю чи ні. Обов'язкова оцінка неминуха. Вона обов'язково відома всім (багатьом): значить усім відомий і триумф, і сором. Добровільну оцінку повідомляють індивідуально і навіть конфіденційно. (Див. табл. 4.)

Але повернімося до вже цитованої статті В. Фірсова і ще раз погодимося з тим, що...

Оцінювання базового рівня й оцінювання підвищеного рівня

... «обов'язкова оцінка має відповідати на одне запитання: чи освоєно базовий рівень навчального матеріалу? <...> Добровільна оцінка — це оцінка засвоєння підвищеного рівня»⁷. Актуальність тези про обов'язковість оцінювання базового рівня безсумнівна, тому що цю тезу практично не реалізовано в повсякденній педагогічній практиці: традиційна форма екзаменів не припускає оцінювання всього базового рівня, а тільки знань, передбачених питаннями квитка; тестова форма не припускає оцінювання всього базового рівня, тому що передбачає можливість вибору завдань; традиційна практика щоденних шкільних опитувань не припускає оцінювання всього базового рівня, що вчитель сьогодні опитує одних учнів, а завтра — інших. (Див. табл. 5 на с. 52.) Отже, традиційна педагогічна практика не припускає оцінювання всіх знань базового рівня ні в поточній, ні в підсумковій формі оцінювання. Тому нам здається, що в такому разі говорити про об'єктивність оцінки базового рівня недоречно.

⁶ Фірсов В. Вопросы без ответов. Система оценки должна быть встроена в более широкую педагогическую парадигму // Школьное обозрение. — 2003. — № 2. — С. 10.

⁷ Там само.

Таблиця 3

	Що фіксує?	Розвивальний ефект і врахування індивідуальності	
Статична оцінка	Стан дитини	Не стимулює прагнення до розвитку і не враховує індивідуальності учня	Сприяє своєчасному просуванню учня в розвитку
Динамічна оцінка	Зміну стану дитини	Стимулює прагнення до розвитку і враховує індивідуальність учня	Дозволяє учневі «froзхолоджується» і «відкладати на завтра»

Таблиця 4

Обов'язкова оцінка	Оголошують усім	Не дає права вибору
Добровільна оцінка	Може бути оголошена конфіденційно	Дає право вибору

Нам можуть заперечити, мовляв, для того щоб перевірити весь базовий рівень, неождні колосальні витрати часу. Звичайно, якщо вчитель усе в усіх перевірятиме й оцінюватиме сам, вони неминучі, але є резерв чергування оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання, контролю, самоконтролю і взаємоконтролю. Але це матеріал для іншого дослідження.

Оцінка поточна й оцінка підсумкова

Поточна оцінка передбачає оцінювання часткового (елементарного, одиничного, фрагментарного) знання, уміння, навички. Підсумкова оцінка складається з певної кількості оцінок поточних. (Див. табл. 6.) Способи підсумовування (а іноді усереднення) поточних оцінок у підсумкову різні і зараз ми не будемо них розглядати.

Особливого розгляду також потребують проблеми: а) загальної кількості поточних оцінок; б) загальної кількості підсумкових оцінок; в) кількості поточних оцінок, що складають одну підсумкову; г) співвідношення кількості поточних оцінок та обсягу знань базового рівня тощо.

Зведемо всі описані ознаки в цілісну модель, засновану на **принципі додатковості**, який має, на наш погляд, **ознаку повноти і справедливості**.

Організаційна модель системи шкільної оцінки

Ми вважаємо, що підсумкова оцінка складається з двох форм поточних оцінок: обов'язкових і добровільних. Обов'язкові поточні оцінки виставляють за освоєння базового рівня, добровільні поточні оцінки виставляють за освоєння підвищеного рівня. Добровільні поточні оцінки можуть бути виставлені за добровільне написання реферату або іншої творчої роботи, за добровільну підготовку доповіді, за добровільну участь в олімпіадах, конкурсах, змаганнях тощо. Треба розуміти, що будь-яка добровільна спроба досягнення може бути невдахою. Невдачу завжди буде оцінено негативно, але добровільна невдача ніяк не повинна впливати на майбутнє учня, зокрема й на майбутню підсумкову оцінку, тоді як удача, перемога може і має позитивно впливати

на загальний підсумок. Тому добровільна поточна оцінка, що виставлена вчителем, може бути тільки позитивною. Якщо вона не така, то вона може бути повідомлена учневі тільки конфіденційно на його прохання й відповідно нікуди не виставлена. Найбільш адекватно добровільну поточну оцінку відбиває ідея індивідуального портфоліо. Кількість таких оцінок жорстко окреслювати не можна.

Поточна ж обов'язкова оцінка може бути різною, тому що вона виявляє знання обов'язкового рівня. Кількість таких оцінок має бути чітко визначеною (див. схему 1).

Порівняймо дану модель з якісними ознаками оцінки. На наш погляд, повноцінна система оцінки — це система, у якій присутні всі типи якісних і організаційних ознак, тільки в такому разі система може претендувати на повноту. У кожній парі виділених ознак є свої «плюси» і «мінуси», що за умови антиномічного чергування будуть взаємно компенсуватися за принципом додатковості.

Розберімося з поточними оцінками.

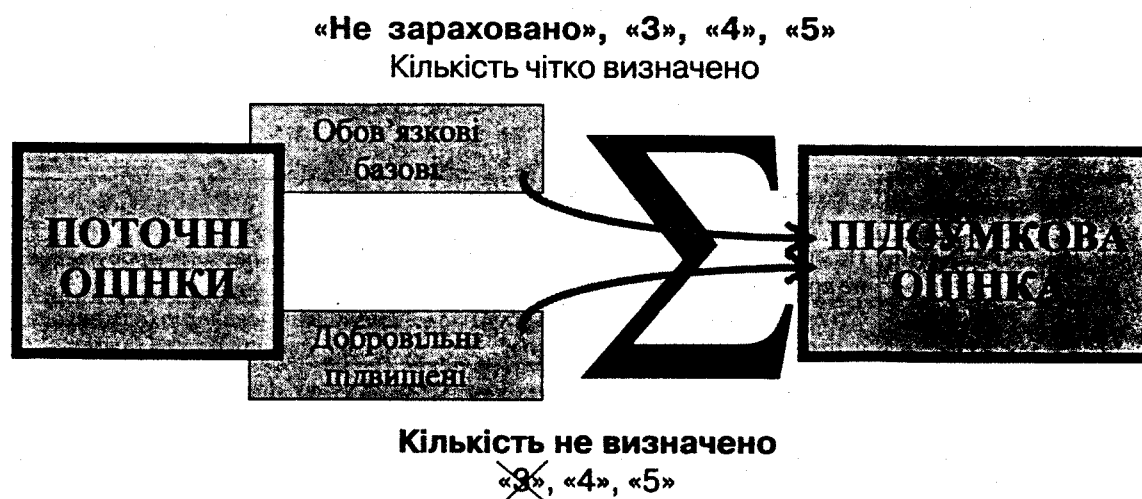
Таблиця 5

Оцінка базового рівня	Має чітко визначені змістові межі	Не дає права вибору
Оцінка підвищеного рівня	Не має чітко визначених змістових меж	Дає право вибору

Таблиця 6

Поточна оцінка	Виставляють за фрагментарне знання	Виставляють регулярно і часто	Відіграє незначну роль
Підсумкова оцінка	Підсумована з поточних оцінок	Виставляють рідко	Відіграє значну роль

Схема 1



Обов'язкові базові поточні оцінки мають бути:

— **віднімальними** — базовий мінімум має бути засвоєний і оцінений на 100 %;

— **динамічними** — знання базового мінімуму в межах встановленого часу можна перездавати (але не нескінченно), низькі оцінки з однієї теми не можна «закривати» оцінками з іншої;

— **оцінками розвитку** — кожен учень має право рухатися своїм темпом в освоєнні базового мінімуму і немає сенсу в цьому просуванні порівнювати учнів між собою.

Добровільні підвищені поточні оцінки можуть тільки підвищувати (на те вони й оцінки підвищеного рівня) підсумкові, при цьому вони мають бути:

— **накопичувальними** — підвищений рівень знань необмежений і тому повним бути не може, з усієї неосязності підвищених (поглиблених) знань учень вибирає потрібні йому;

— **статичними** — добровільний результат (навіть якщо він негативний) не потребує перездачі, тому що його і здавати (не те що перездавати) необов'язково;

— **оцінками стану** — це передусім стосується добровільної участі в конкурсних іспитах (змаганнях, олімпіадах), які найчастіше допомагають вибудовувати рейтинг (хоча б для переможців) учасників, а значить порівнюють учнів між собою.

Підсумовування Σ усіх поточних оцінок дає повноту підсумкової оцінки, тому що враховує усі пари ознак (див. схему 2).

Повнота підсумкової оцінки забезпечується антиномічним чергуванням **віднімальної й накопичувальної оцінки, динамічної і статичної оцінки, оцінки стану й оцінки розвитку**.

А що ж наші персонажі? Як вони відреагують на таку систему оцінювання? Уявімо, що вони вже одинадятикласники, які визначилися в своїх майбутніх планах.

Сашко вирішив іти в технічне училище і дуже любить фізику, а Марія вирішила стати юристом, і їй фізика не потрібна. Сашко любить фізику, але дається вона йому з працею, Марії вона дається легко, але для вступу до ВНЗ вона їй не потрібна.

Марійка, знаючи обов'язковий мінімум, знаючи форми контролю та кількість обов'язкових поточних оцінок, швидко, особливо не напружуючись, «здасть» фізику на «четвірку» і звільнить собі час для занять із «профільного» суспільствознавства. Додаткові добровільні поточні оцінки з фізики їй не потрібні. А от Сашко, що ледь ледь отримує поточні обов'язкові «трійчки» з фізики, умудрився добровільно підготувати доповідь про Ньютона і реферат про Ейнштейна й заробив за це добровільні поточні «п'ятірки». У підсумку «четвірка» в атестаті, як і в Марії.

Дві «четвірки» в атестатах мають однаковий вигляд, але «нутро» у цих «четвірок» різне. Одна, можливо, — за талант, а інша — за старанність. І нам здається, що це справедливо! Ми спробували вчитися так і в нас вийшло. Можливо спробуєте й ви!

У додатку ми пропонуємо типові положення про оцінювання знань, умінь і навичок у загальноосвітній школі.

Робота виконана в рамках програми педагогічних досліджень «Педагогіка розумного балансу», реалізованої лабораторією неперервної освіти Азовського державного педагогічного ліцею Северського району Краснодарського краю.

Додаток

Типові положення про оцінювання знань, умінь і навичок у загальноосвітній школі

Основні положення

Оцінка стану — це оцінка, що порівнює знання, вміння й навич-

ки учня з нормативами і зі знаннями, вміннями і навичками інших учнів.

Оцінка розвитку — це оцінка, яку виставляють за позитивну зміну стану знань, умінь і навичок учня порівняно з їхнім колишнім станом.

Віднімальна оцінка — це оцінка знань, умінь і навичок учня, що передбачає повне засвоєння даних знань, умінь і навичок, що не дає учневі права вибору виконаного завдання.

Накопичувальна (кумулятивна) оцінка — це оцінка знань, умінь і навичок учня, що передбачає можливість вибору учнем певної кількості завдань з більшої кількості пропонуєваних.

Статична оцінка — це оцінка знань, умінь і навичок учня, яку виставляють один раз і яка не передбачає можливості перездачі на вищий бал.

Динамічна оцінка — це оцінка знань, умінь і навичок учня, що передбачає можливість перездачі та підвищення оцінки на вищий бал.

Поточна оцінка — це оцінка, яку виставляють учневі за освоєння одиничного (фрагментарного, епізодичного, елементарного) знання, вміння або навички.

Обов'язкова оцінка — це оцінка, яку виставляють учневі обов'язково.

Добровільна оцінка — це оцінка, яку виставляють учневі на його прохання або за бажанням.

Оцінка базового рівня — це оцінка знань, умінь і навичок учня, що входять у державний освітній стандарт.

Оцінка підвищеного рівня — це оцінка знань, умінь і навичок учня, що виходять за межі державного освітнього стандарту.

Основні принципи і правила оцінювання знань, умінь і навичок

1. Оцінка базового рівня є обов'язковою, а оцінка підвищеного рівня — добровільною.

Схема 2

Поточні базові обов'язкові оцінки	Віднімальні	Динамічні	Розвитку
Поточні підвищені добровільні оцінки	Накопичувальні	Статичні	Стану
Підсумкова оцінка	Повнота	Повнота	Повнота

2. Підсумкова оцінка складається з поточних. Підсумковими оцінками є оцінки за чверть (триместрові, семестрові), піврічні та річні.

3. Поточні оцінки поділяються на поточні обов'язкові оцінки базового рівня і на поточні добровільні оцінки підвищеного рівня. Поточна обов'язкова оцінка є віднімальною, динамічною оцінкою стану, а поточною добровільна — накопичувальною, статичною оцінкою розвитку.

4. Добровільна поточна оцінка, виставлена в журнал, може бути тільки доброю або відмінною і може впливати на підсумкову оцінку тільки позитивно (у бік підвищення). Добровільна поточна оцінка, нижча за добру, може бути повідомлена конфіденційно тільки учневі на його прохання. У число добровільних поточних оцінок входять: а) результати участі учня в конкурсах, олімпіадах, змаганнях тощо; б) результати участі учня у взаємонавчанні інших (доповіді, реферат тощо); в) відклики на творчі роботи. Ці оцінки можуть під-

тверджувати відповідні сертифікати, вони складають індивідуальний портфель досягнень учня (портфоліо).

5. Учитель зобов'язаний перед початком вивчення курсу ознайомити учнів з обов'язковим освітнім мінімумом, кількістю обов'язкових поточних оцінок, які відповідають цьому мінімумові, формами контролю та критеріями оцінювання.

6. Учитель зобов'язаний перед початком вивчення курсу ознайомити учнів з можливостями й умовами отримання добровільних поточних оцінок підвищеного рівня.

7. Учитель зобов'язаний перед початком вивчення курсу ознайомити учнів з кількістю підсумкових оцінок і встановити крайній термін їх виставлення. Як правило, крайнім терміном виставлення четвертних (триместрових, семестрових) і піврічних оцінок є останній день чергових канікул.

8. До встановленого терміну виставлення підсумкової оцінки в

класний журнал учитель самостійно може виставляти тільки відмінні оцінки, нижчі оцінки виставляє вчитель за узгодженням з учнем. У встановлений термін виставлення підсумкової оцінки виставляються всі поточні оцінки.

9. На поточну обов'язкову оцінку, нижчу за відмінну, учень може перездавати раз на термін, погоджений з учителем. Повторна перездача можлива тільки з дозволу вчителя.

10. Підсумкова оцінка не може бути:

- відмінною, якщо не виставлено більш як 1/10 поточних обов'язкових оцінок;

- доброю, якщо не виставлено більш як 1/4 поточних обов'язкових оцінок;

- виставлена взагалі, якщо не виставлено більш як 1/3 поточних обов'язкових оцінок. Терміни й умови перездачі підсумкової оцінки встановлює директор освітнього закладу або заступник директора з навчальної роботи в індивідуальному порядку.

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Із досвіду роботи Гребінківської гімназії Васильківського р-ну Київської області

Обговорено й ухвалено на засіданні ради гімназії
(протокол № 2 від «__» жовтня 200__ р.
Голова гімназії _____ (підпис)

Затверджую
Директор _____ (підпис)
«__» _____ 200__ р.

1. Рейтингове оцінювання діяльності гімназистів (далі — рейтингове оцінювання) запроваджується з метою визначення індивідуального інтегрованого результату участі гімназистів у життєдіяльності гімназії, стимулювання навчальної та громадської діяльності, сприяння особистісному зростанню через визначення відносного показника прогресу кожного учня та, на основі зворотного зв'язку, корегування учнями особистого розвитку, створення умов для більш об'єктивного, адекватного та індивідуально спрямованого педагогічного впливу.

2. Рейтингове оцінювання є систематичним, послідовним процесом і здійснюється за участі педагогів та учнів за етапами, які збігаються із семестрами. Рейтингове оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється

раз на два місяці. Рейтингове оцінювання є уніфікованим та охоплює всіх учнів гімназії в єдиному обліку незалежно від профілю класів.

3. Сумарний показник рейтингу — суму балів, набраних учнями за підсумками чергового етапу, — визначають шляхом додавання балів, отриманих за даний етап (показник рейтингу за даний етап) до сумарного показника попередніх етапів з точністю до 0,01.

4. Організовує рейтингове оцінювання заступник директора з виховної роботи. В ньому беруть участь учителі-предметники, класні керівники, адміністрація гімназії, гімназисти.

5. Результат рейтингового оцінювання визначається як місце (рейтинг) кожного учня серед учнів (I рівень — 5—8-мі класи; II рівень — 9—11-ті класи).

6. Складові рейтингового оцінювання:

- оцінювання навчальних досягнень (проводять за результатами тематичного оцінювання навчальних предметів (раз на два місяці), семестрового оцінювання за результатами семестру з точністю до 0,01. Якщо учень не має семестрової або тематичної оцінки з якогось предмета, середній бал обраховують відносно кількості фактично наявних семестрових (тематичних) оцінок у разі, якщо він не атестований з поважних причин (хвороба, оздоровлення) або відносно кількості номінальних семестрових (тематичних) оцінок у разі, якщо учень не атестований зі своєї вини (недбале ставлення до навчання, пропуски занять без поважних причин, відсутність без поважних причин під час атестації тощо). Визначають учителі-пред-